

составляющие человеческой души и призывает её к кропотливому труду, благодаря которому душа приходит к доброте и поэтому находится в гармонии.

Говоря языком сегодняшнего дня, Гомер в своих описаниях использует метафорический подход – перенос значений. Душевные состояния человека – это различные душевные состояния олимпийских богов-небожителів, которые руководят действиями людей. Человек не принимает самостоятельных решений, его ведут по жизни боги, они наказывают людей за преступления, останавливают порывы гнева, но иногда поступают и наоборот. Зачастую небожителів совершают неблагоприятные поступки. Особо выделим, в гомеровском эпосе боги помогают как ахейцам, так и троянцам.

Гомером продемонстровано протистояння добра і зла в душі людини, а також стани страдань, яке викликане злом. Не спротивляючись негативним емоціональним душевним станам, людина неодмінно піддається покаранню і собі, і своїх ближніх. Але подолати себе – це величезний духовний труд, виконати який, за Гомером, боги не завжди допомагають людині.

Говоря об онтології духовності в творчестві Гомера, відзначимо, що в нашій інтерпретації античний поет описує необхідну трійственність в бытї духовності. По-перше, гносеологічні ідеї – образці пізнання і пояснення Світу, в якому, в баченні античного людини, він живе. По-друге, вироблені антропологічні установки, уявлення про людину і його душу, про те, що їй притаманно. По-третє, етичні ідеї як образці, яким необхідно слідувати і суспільству, і кожному індивідууму в досягненні духовності.

Скиба Е. К.

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМА САМОПІЗНАННЯ У ВЧЕННІ БЕРНАРДА КЛЕРВОСЬКОГО

Аналіз антропологічного аспекту поглядів св. Бернарда Клервоського, проведеного дослідником Тимофєєвим А.В., дозволив виділити основні положення його вчення про сутність буття людини.

Здається, що вивчення середньовічного мислителя, основні положення якого сприяли створенню сучасного наукового вигляду Західної Європи, що, в свою чергу, в світлі євроінтеграційних процесів і необхідності вироблення спільних ціннісних орієнтирів підкреслює виняткову актуальність цієї теми.

На нашу думку, досягнення людини в світі виробництва матеріального світу не змогли, проте, забезпечити щастя, гармонію і навіть саме життя людині. Випробувані людством громадські формації, способи управління наповнили світ благами матеріальної культури, але не заповнили собою відсутність духовної благодаті, відчуття гармонії в процесі проживання людиною свого життя.

Людина усвідомлює, що і війни, і всякого роду кризи, і будь-які реформи мають серед багатьох причин одну загальну - незадоволеність життям. Але людина не знає як знайти цю гармонію. На тлі загальної розчарованості в можливості раціонального пізнання і раціонального вирішення мікро- і макроконфліктів виникає гострий інтерес до пошуку ірраціональних шляхів щодо подолання занепаду соціального та економічного життя суспільства.

Тому проблема співвідношення світу раціонального знання і світу духовного досвіду зараз представляється багатьма теоретиками як один з можливих дієвих інструментів. В цьому відношенні практичні зусилля по вирішенню таких проблем, як: проблем співвідношення вольових зусиль людей і божественних встановлень: (і якщо Господь не буде, даремно трудиться той, хто будує його); проблеми ставлення людини до зовнішнього світу, до Бога і інших людей: проблема співвідношення знання і віри, проблема свободи волі - всі ці питання були важливі в реформаторській діяльності Бернарда Клервоського, оскільки вони спрямовані на повернення церкви, віри до апостольських засад. Св. Бернард вказує, що містичне вчення, що має міцну основу в Одкровенні і підкріплене особистим духовним досвідом, служить викоріненню в суспільстві моральних недоліків і пробудженню дійсно релігійного життя.

Важливим є зауваження, що людина була створена за «образом» і «подобою» Бога. За Бернардом, цей «образ» полягає, перш за все, у вільній волі, яка представляє собою невід'ємний дар, властивий людській природі. «Подоба» благодатний дар, що направляє вільну волю людини до прийняття Божественної волі.

У цьому сенсі, особливого сенсу набувають слова «Нехай твоє міркування почнеться з тебе, щоб тобі не розпорозуватися на інше, нехтуючи собою. Яка користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занепасть?». Ми вважаємо, що неспроможність всіх сучасних реформ, форм управління, невирішеність міжособистісних відносин має початок у не слідуванні цієї істини. А. Тимофєєв у своїй роботі зазначає, що в ранньому трактаті Бернард Клервоский «Про ступені смирення і гордині» закладає одну з центральних тем свого вчення, а саме: основою духовного сходження є смиренність, добродієність, яка відкривається людині в пізнанні самого себе. «Я бачив всі пастки, які ворогом розставлені на землі, і сказав, зітхнувши: «Хто зможе їх обійти?» Тоді я почув голос, який сказав: «Смиренний» [1].

Міркуючи про свободу волі, ключовим на думку автора аналізу, є вказівка Св. Бернарда, що віддавши перевагу своєї особистої волі перед волею Божественною, вживши у зло дану йому свободу, людина (як і грішні ангели) відпав від Бога: «Бог втратив своїх ангелів у великому числі і людей всіх без вилучення». Дослідник підкреслює, що втративши можливість участі в блаженстві Божому, людина «втратила можливість навіть самостійно вирішувати або схилитися до добра. Так людина стала рабом гріха і смерті». Як ми приходимо до висновку, Бернард Клервоський бачить причину гріха людини в неправильному використанні свободи.

На думку автора роботи, основою концепції св. Бернарда є вимога морально-етичного вдосконалення у вигляді діалектики смирення і гордині, яка збагачує сучасну людини ідеями самопізнання як моральної практики аскетизму, що попереджає небезпеку духовного регресу.

Відзначаючи важливість вчення св. Бернарда, Тимофеев А. підкреслює, що концепція спрямованості людини до Бога вирішується св. Бернардом в морально-практичній площині духовного преображення особистості, представленого в динамічній програмі християнського життя.

Доцільність полісистемного характеру методології дослідження, що передбачає комплексне застосування різних методів і прийомів дає можливість цілісного бачення середньовічного філософсько-теологічного дискурсу, адекватно наблизитися до розуміння продуктивних концептів вчення св. Бернарда Клервоського і визначити їх місце і значення в цілісному просторі історико-філософської континуальності.

Актуальність дослідження філософсько-теологічної спадщини Бернарда Клервоського обумовлює той факт, що у вченні Бернарда проявляється інтроспективне усвідомлення людиною своєї істинної суті, що веде до смирення і морально-етичного катарсису. Як доводять дослідники, розробляючи етико-аксіологічну «науку способу життя», св. Бернард систематизує вчення про шляхи духовного самовдосконалення, вперше в історії західної думки, концептуально об'єднуючи гнозис (як вище містичне знання) і духовну природу людини у вигляді кореляції пізнання зі смиренням, а смирення з істиною. Це і є шлях до вищої Істини існування людини: смиренність, співчуття і милосердя.

Література

1. Тимофеев А.В. Проблема свободы воли в учении св. Бернарда Клервоського в контексте западноевропейской истории философии / А.В. Тимофеев // Актуальні проблеми духовності. – 2014. – Вип. 15.- С. 34-42.